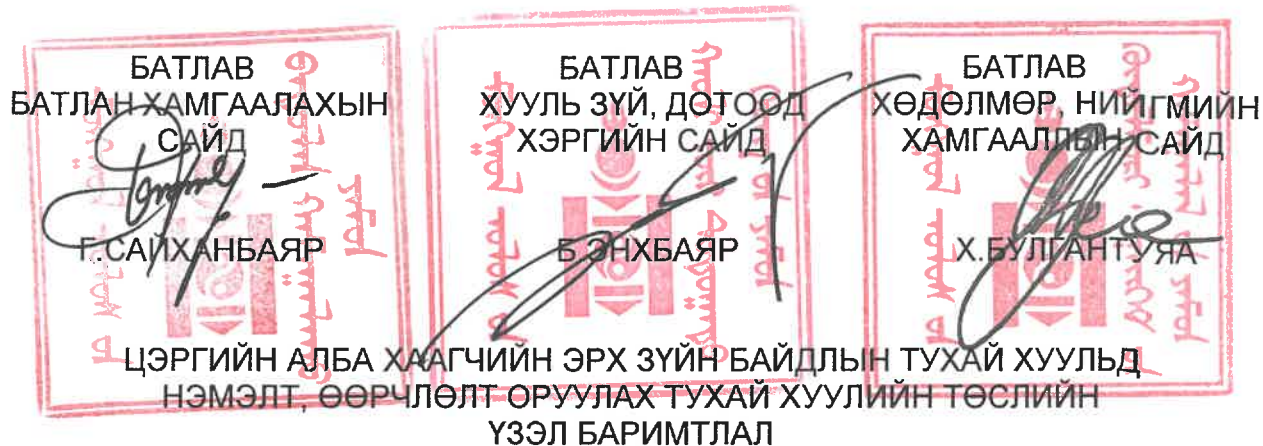

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага:

Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулах дараах хууль зүйн үндэслэл, практик шаардлага байна. Үүнд:

1.1.Хууль зүйн үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 6-д “Улсыг батлан хамгаалах хүчин чадлыг бэхжүүлж, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах” гэж, Төрийн албаны тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.2-т “Төрийн жинхэнэ албан хаагчийн эрх зүйн байдлыг энэ хууль болон хууль тогтоомжийн бусад актаар тогтооно” гэж, Монгол Улсын батлан хамгаалах тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1-д “Батлан хамгаалах талаар Монгол Улсын Их Хурал дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ” гэсний 11.1.3-т “цэргийн алба хаагчийн нийгмийн хамгаалал, эрх зүйн байдлыг албаны онцлогт нь тохируулж тогтоох” гэж, Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.3-т “Энэ зүйлийн 4.2-т зааснаас гадна доор дурдсан нөхцөлийг албан үүргээ гүйцэтгэж байгаад тооцно:” гэсний 4.3.2-т “дотоод, гадаадын цэргийн сургуульд суралцах” гэж, Цэргийн албаны тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.3-т “Сонсогчийн цэргийн сургуульд суралцсан хугацааг иргэний ажилласан, цэргийн алба хаагчийн тэтгэвэр тогтоох хугацаанд оруулан тооцно” гэж тус тус заажээ.

Мөн Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолын хавсралтаар батлагдсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 33-т “Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” гэж, Монгол Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 4.6.9-д “Цэргийн хугацаат болон гэрээт алба хаагчдын алба хаах хугацаанд амьдрах, ажиллах нөхцөлийг сайжруулна.” гэж, Төрийн албаны тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.4-т “Монгол Улсын иргэн төрийн алба хаах адил тэгш боломжоор хангагдах” гэж тус тус заасан нь Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулах хууль зүйн үндэслэл, хэрэгцээ, шаардлага болж байна.

1.2.Практик үндэслэл, шаардлага

2017 онд Монгол Улсын төсөв санхүүгийн хүндрэлтэй нөхцөл байдлыг даван туулах арга хэмжээний хүрээнд Олон Улсын Валютын сангийн хөнгөлөлттэй зээлийн хөтөлбөр (Stand by)-т хамрагдах нөхцөл, шаардлагыг хангах үүднээс Улсын

Их Хурлын нэгдсэн чуулганы 2017 оны 04 дүгээр сарын 14-ний өдрийн нэгдсэн чуулганы хуралдаанаар Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд заасан цэргийн алба хаагчийн цалин хөлс, нийгмийн хамгаалалтай холбоотой 3 эрх зүйн зохицуулалтыг өөрчилж, 2 эрх зүйн зохицуулалтыг хүчингүй болгосон.

Хуульд оруулсан дээрх өөрчлөлтийг дурдвал, тус хуулийн 7 дугаар зүйлд заасан “улсын хил болон алслагдсанд тооцох анги, байгууллагад таван жилээс дээш хугацаагаар алба хааж байгаа офицер, ахлагчид нэг удаагийн мөнгөн урамшууллыг тэдний сарын үндсэн цалингаас хилийн застав болон түүнтэй адилтгах салбарт 50 хувь, суурин бус газар байрладаг хилийн отряд, цэргийн анги, салбарт 35 хувь, нийслэл, улсын чанартай хотоос бусад суурин газарт байрладаг хилийн отряд, цэргийн анги, салбарт 25 хувиар бодож нэгтгэн таван жил тутамд олгох.” гэсэн эрх зүйн зохицуулалтыг, мөн хуулийн “Цэргийн тэтгэвэр тогтоолгосон бэлтгэл, чөлөөнд байгаа дээд офицерт урьд эрхэлж байсан албан тушаалын цэргийн цолны цалинг харьяалсан үндсэн байгууллага сар бүр олгох.” гэсэн зохицуулалтыг тус тус хүчингүй болгож, гадаадын цэргийн сургуульд суралцаж байгаа сонсогч, суралцагчийн цалингийн хэмжээ, нэмэгдэл олгохтой холбогдсон зарим эрх зүйн зохицуулалтуудад өөрчлөлтүүд оруулсан нь цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлыг дордуулсан, тэр тусмаа хөдөө орон нутагт ажиллаж байгаа алба хаагчийн хувьд хот суурин газар луу шилжих, бусад давуу талыг хууль тогтоомжоор бий болгосон төрийн цэргийн байгууллагад ажиллах хүсэл сонирхол бий болох зэрэг сөрөг үр дагавар гарч байгааг таслан зогсоох, хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах хэрэгцээ шаардлага үүсээд байна.

Улс орны нийгэм, эдийн засгийн байдлаас шалтгаалан хууль тогтоох байгууллагаас цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлыг дордуулсан хуулийг баталснаас хойш эдүгээ 6 жилийн хугацаанд төрийн цэргийн болон хууль сахиулах зарим байгууллагууд өөр өөрийн хууль тогтоомжид алба хаагчийнхаа эрх зүйн байдал, ялангуяа алслагдсан болон хөдөө орон нутагт ажиллаж байгаа алба хаагчдынхаа нийгмийн хамгааллыг сайжруулах чиглэлээр эрх зүйн томоохон өөрчлөлт оруулсан.

Тухайлбал, Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 89 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Гамшгаас хамгаалах тухай хуулийн 50 дугаар зүйлийн 50.10 дахь хэсэг, Монгол Улсын хилийн тухай хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 39.7 дахь хэсэг, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн 288 дугаар зүйлийн 288.6 дахь хэсэгт “Алслагдсан болон аймгийн төвөөс бусад суманд ажиллаж байгаа алба хаагч нарт мөнгөн урамшуулал олгох.” гэсэн эрх зүйн зохицуулалтыг тус тус тусгаснаар тухайн байгууллагуудын алба хаагчийн эрх зүйн байдал сайжирч, албандаа итгэх итгэл, хандах хандлага, алба хаах хүсэл зориг, эрмэлзэл нь нэмэгдсэнээр алслагдсан болон хөдөө, орон нутагт ажиллах хүний нөөцийн чадавх нь сайжирсан байна.

Энэхүү эрх зүйн ялгавартай байдлаас шалтгаалан Зэвсэгт хүчний алслагдсан анги, салбарт ажиллаж байгаа цэргийн алба хаагчдын цалин хөлс, нийгмийн хамгаалал нь дээрх байгууллагуудад ажиллах сонирхлыг хуулиар харьцангуй илүү болгож, алслагдсан болон хөдөө орон нутагт ажиллах хүсэл сонирхол илт буурч, жилээс жилд ажлаас чөлөөлөгдөх, өөр ажил, албан тушаалд шилжин ажиллах тохиолдол ихсэх зэрэг сөрөг үр дагаврууд гарч, төрөөс тусгайлан бэлтгэгдсэн хүний нөөцийн хомсдол үүсэх нөхцөлийг бий болгоод байна.

Зэвсэгт хүчний алслагдсан анги, салбарт болон хөдөө, орон нутагт алба хааж байгаа цэргийн алба хаагчид дээр нэр дурдсан байгууллагуудад ажиллах сонирхол

бий болж, 2020 онд 250, 2021 онд 482, 2022 онд 674 цэргийн алба хаагч өөрийн хүсэлтээр ажлаас чөлөөлөгдсөн, 67 цэргийн алба хаагч бусад төрийн цэргийн байгууллагад шилжсэн судалгаа байгаа нь эх орныхоо тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, халдашгүй дархан байдлыг гадны зэвсэгт халдлага, түрэмгийллээс хамгаалах Зэвсэгт хүчний үндсэн чиг үүрэг алдагдах, хүний нөөцийн хомсдол үүсэх шалтгаан болж байгааг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах замаар засаж сайжруулах зайлшгүй шаардлага үүсээд байгаа болно.

Мөн 2017 оны хуулийн өөрчлөлтөөр тус хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.10 дахь заалт “гадаадын цэргийн сургуульд суралцагч офицер, ахлагчийн суралцах хугацааны цалин хөлс, ирэх, буцах тээврийн зардлыг төр хариуцах.” гэсэн зохицуулалтыг “гадаадын цэргийн сургуульд суралцагч офицер, ахлагчийн суралцах хугацааны сургалтын тэтгэлэг, ирэх, буцах тээврийн зардлыг төр хариуцах.” гэж, 9 дүгээр зүйлийн 9.5 дахь “Дотоод, гадаадын цэргийн сургуульд суралцаж байгаа сонсогч, сурагчийн цалин хөлсний хэмжээ, нэмэгдэл олгох журмыг батлан хамгаалах, хил хамгаалалтын болон онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батлах.” гэсэн зохицуулалтыг “Гадаадын цэргийн сургууль, академи, дамжаанд суралцагчийг сонгон шалгаруулах, сургалтын тэтгэлгийн хэмжээ, тэтгэлэг олгох журмыг Засгийн газар батална.” гэж тус тус өөрчилсөн.

Харин Дээд боловсролын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.5-д “суралцагчийн тэтгэлэг” гэж сургалтын төлбөр, судалгааны болон амьжиргааны зардлыг бүхэлд нь буюу тодорхой хэсгийг санхүүжүүлэхэд зориулан суралцагчид олгох мөнгөн тусламжийг” гэж заажээ.

Цэргийн алба хаагчид гадаад, дотоодын цэргийн академи, их, дээд сургуульд 2-4 жилийн хугацаатай сурч байх хугацаанд цалин хөлс олгож байгаа асуудлыг Төрийн албаны тухай хуулийн 61 дүгээр зүйлийн 61.1.7-д “төрийн хөрөнгөөр 6 хүртэлх сарын хугацаагаар давтан сурах, мэргэшлээ дээшлүүлэх сургалтад хамрагдах, энэ хугацаанд эрхэлж байгаа албан тушаалын цалинг авах” гэж, мөн хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.1.2-т “зургаан сараас дээш хугацааны сургалтаар (шинэ дадлага, туршлага эзэмших сургалтыг оролцуулан) бэлтгэгдэх болсон,” гэсэн зохицуулалтад цэргийн алба хаагчийн гадаад, дотоодын цэргийн их, дээд сургуульд суралцаж байгаа хугацааг хамааруулж үзэх нь буруу ойлголт бөгөөд төрөөс манай улсад бэлтгэх боломжгүй мэргэжлээр цэргийн сургуульд суралцуулах буюу цэргийн тусгай боловсрол олгохтой холбоотой асуудлыг “шинэ дадлага, туршлага эзэмших” гэсэн сургалтын хүрээнд авч үзэх боломжгүй юм.

Төрийн албаны тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.2-т “Төрийн жинхэнэ албан хаагчийн эрх зүйн байдлыг энэ хууль болон хууль тогтоомжийн бусад актаар тогтооно” гэж заасны дагуу Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.3.2-т “гадаад, дотоодын цэргийн сургуульд суралцах” гэж зааснаар цэргийн алба хаагчийн гадаад, дотоодын их, дээд сургуульд суралцаж буй хугацааг албан үүргээ гүйцэтгэж байгаад тооцож, цалин хөлс авах эрх зүйн үндэс бүрдэж байгаа юм.

Цаашдаа хуульд заасан “тэтгэлэг буюу буцалтгүй мөнгөн тусламж” хэлбэрээр цалин хөлсийг орлуулан олгосон тохиолдолд цэргийн алба хаагчийн ажилласан жил, тэр тусмаа цэргийн алба хаасан хугацааг цэргийн тэтгэвэр тогтоох хугацаанд тооцохгүй байх сөрөг үр дагавар гарах нөхцөлөөс сэргийлж, хуулийн энэхүү зохицуулалтыг засаж, сайжруулах шаардлага нэн чухал тавигдаж байгаа болно.

Монгол Улсын батлан хамгаалах салбар нь 39 улстай хамтын ажиллагаатай бөгөөд үүнээс одоогийн байдлаар 11 улсын цэргийн академи, их, дээд сургуульд цэргийн алба хаагчийг суралцуулж байгаагаас жилд дунджаар тухайн улсын буцалтгүй тусламжаар 98 орчим, хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр 90 орчим, нийт 190 гаруй цэргийн алба хаагчийг суралцуулж байна.

Батлан хамгаалах хамтын ажиллагааны хүрээнд хоёр талын байгуулсан гэрээний онцлог, тухайн улсын гэрээний үүргээс хамааран ОХУ-д суралцаж байгаа цэргийн алба хаагчдад үндсэн цалинг 70 хувиар, БНХАУ, БНСУ, Польш Улсад суралцаж байгаа цэргийн алба хаагчдад үндсэн цалинг 50 хувиар, бусад улс орны цэргийн сургууль, коллежид суралцаж байгаа алба хаагчдад үндсэн цалинг 40 хувиар, дотооддоо суралцаж байгаа алба хаагч нар үндсэн цалинг 100 хувиар тус тус тогтоон олгож байна.

Хуулийн энэхүү зохицуулалтын хамрах хүрээнд тухайн оронтой байгуулсан гэрээний онцлогоос шалтгаалан Батлан хамгаалахын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн болон холбогдох бусад Засгийн газрын гишүүдийн хамтран баталсан зөвхөн тодорхой дотоод, гадаадын их сургуульд суралцагчдад ямар хэмжээний цалин хөлс олгохтой холбогдсон журмыг батлах эрх олгосон зохицуулалтыг тусгаж өгснөөр цэргийн алба хаагчийн гадаад, дотоодын сургуульд суралцах хугацаа нь ажилласан жилд тооцогдож, цалин хөлснөөс эрүүл мэндийн даатгал төлөгдсөний үндсэн дээр цэргийн тэтгэвэр тогтоолгох эрх үүсэх зэрэг чухал ач холбогдолтой болно.

Мөн хуулийн төсөлд 2019 онд Олон улсын Хөдөлмөрийн байгууллагаас Хүчирхийлэл, дарамтын тухай 190 дүгээр конвенцоор манай улсын хүлээсэн үүрэг, Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хууль болон шинэчлэн баталсан Хөдөлмөрийн тухай хуулиар ажил эрхлэлт, хөдөлмөрийн харилцаанд аливаа дарамт шахалт, ялгаварлан гадуурхалтаас ангид байхтай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг цэргийн алба хаагчийн үүрэгт нэмж тусгаснаар гэмт хэргээс өөрийгөө болон нөхрөө хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх өндөр ач холбогдолтой гэж үзэж холбогдох эрх зүйн зохицуулалтыг тусгах юм.

Дээр дурдсан хууль зүйн болон практик хэрэгцээ, шаардлагын дагуу хуулийн төсөлд алслагдсан болон хөдөө орон нутагт үүрэг гүйцэтгэж байгаа цэргийн алба хаагчдын нийгмийн баталгааг дээшлүүлэх, албандаа итгэх итгэл, хандах хандлагыг нэмэгдүүлэх зорилгоор хүчингүй болгосон зарим эрх зүйн зохицуулалтыг сэргээн бусад хууль тогтоомжтой нийцүүлэн боловсронгуй болгох, цэргийн алба хаагчийн гадаад, дотоодын цэргийн сургуульд суралцах хугацааны цалингийн хэмжээ, нэмэгдэл олгох журмыг эрх бүхий албан тушаалтан тогтоохтой холбогдсон зохицуулалт болон шинэчлэн баталсан Хөдөлмөрийн тухай хууль, Олон улсын конвенцоор гишүүн орны хувьд хүлээсэн үүрэг, хариуцлагатай нийцүүлэн цэргийн алба хаагчийн эрх, үүрэгт тусгах зэргээр боловсронгуй болгоно.

Иймд дээр дурдсан хууль зүйн болон практик хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24.5.1-д заасны дагуу Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулна.

Хоёр.Хуулийн төслийн ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээний талаар:

-Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь нийт 4 зүйлээс бүрдэх бөгөөд дараах харилцааг зохицуулахаар тусгасан.

Алслагдсанд тооцогдсон цэргийн анги, салбарын алба хаагчид мөнгөн урамшуулал 5 жил тутам олгохтой холбогдсон зохицуулалтыг;

Олон улсын Хөдөлмөрийн байгууллагаас Хүчирхийлэл, дарамтын тухай 190 дүгээр конвенцоор манай улсын хүлээсэн үүрэг, Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хууль болон шинэчлэн баталсан Хөдөлмөрийн тухай хууль тогтоомжуудад нийцүүлэн ажил эрхлэлт, хөдөлмөрийн харилцаанд аливаа дарамт шахалт, ялгаварлан гадуурхаас ангид байхтай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг тус тус нэмж тусгана;

-Дотоод, гадаадын цэргийн сургуульд суралцаж байгаа сонсогч, суралцагчид олгох цалингийн хэмжээ, нэмэгдлийг тогтоох тухай холбогдох зохицуулалтыг;

Хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж байгаатай холбогдуулан зарим зүйл, хэсэг, заалтыг нийцүүлэх зохицуулалтыг;

Хуулийн үйлчлэх хугацааг тодорхойлохтой холбогдсон эрх зүйн зохицуулалтыг тус тус тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох нийгэм, эдийн засгийн үр дагавар:

Хуулийн төсөл батлагдсанаар цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын баталгааг өмнө нь хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан эрх зүйн зохицуулалтын хэмжээнд хүргэх, алба хаагчдын нийгэм, эдийн засгийн баталгаа хангагдахаас гадна ажил эрхлэлт, хөдөлмөрийн харилцаанд аливаа дарамт шахалт, ялгаварлан гадуурхалтаас цэргийн алба хаагч ангид байхтай холбогдох зохицуулалтыг оруулснаар бусад хууль тогтоомжийн нийцэл хангагдах юм.

Түүнчлэн, хуулийн төсөлд тусгагдах дотоод, гадаадын цэргийн сургуульд суралцаж байгаа сонсогч, суралцагчийн цалингийн хэмжээ, нэмэгдэл олгох журмыг тухайн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд нь баталдаг болсноор цалингийн хэмжээ, нэмэгдлийг олгохтой холбогдсон зохицуулалтууд ойлгомжтой болох, цэргийн сургуульд суралцсан алба хаагчийн цэргийн алба хаасан хугацаа болон нийгмийн баталгаа хангагдах зэрэг ач холбогдолтой болно.

Хуулийн төсөлд тусгагдах алслагдсанд тооцогдсон цэргийн анги, салбарт таван жил болон түүнээс дээш хугацаагаар алба хааж байгаа алба хаагчид 30 сарын үндсэн цалинтай тэнцэх мөнгөн урамшууллыг таван жил тутамд нэг удаа олгохтой холбогдуулан улсын төсөвт 957 703 170 (есөн зуун тавин долоон сая долоон зуун гурван мянга нэг зуун дал) төгрөгийн нэмэлт зардал шаардагдана.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь бусад хуультай хэрхэн уялдах, уг хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн талаар:

Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон холбогдох бусад

хуульд нийцэх бөгөөд хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Монгол Улсын хилийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Цагдаагийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Цэргийн алба хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн төслийг тус тус боловсруулна.

---oOo---